

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GERFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw“

Pinksterparade

„Uw volk is een en al gewilligheid ten dage van Uw heerschkracht, in heilige feestdos rijst uit de schoot van de dageraad de dauw Uwer jeugd voor U op“.

Psalm 110 : 3.

Ja, de Koning van ps. 110 houdt parade. De Messiaanse Vorst, Wiens heerlijkheid bezongen wordt in deze psalm neemt parade af. Deze Koning zal zonder volk niet zijn. Deze Heer niet zonder heir. En zie nu hoe zijn volk beschreven wordt : een en al gewilligheid op zijn paradedag.

Dat kennen we wel anders op de paradedagen van de heersers dezer wereld ! Paradedagen in het Berlijn van de Führer. Paradedagen in het Moskou van het opperhoofd der Sowjet. Indrukwekkende manifestaties van straf georganiseerde en strak gedisciplineerde eenheid.

Maar welk vuur gloeit daar achter ? Achter die parades en achter die allemaal eendere paradegezichten ? Vast en zeker niet een en al gewilligheid. Cadavergehoorzaamheid ! Hordegeest !

Zo kan het ook worden waar mensen zich opwerpen tot heren en heersers in de kerk. Waar strakke discipline het staketsel wordt van indrukwekkende eenheid. Maar wat gloeit daarachter ? Vast en zeker niet het vuur der gewilligheid tegenover de Koning van ps. 110. Heer der wereld en Hoofd der kerk.

Deze unieke gewilligheid van zijn volk is de glorie van deze Koning. Vrijwilligers staan aangetreden op zijn paradedag !

Wij zijn er vaak al tevreden mee als het zo wat marcheert in de kerk. Als het niet in het honderd loopt. Een, twee, in de maat, anders wordt de... vult u maar in : dominee-pastoor-paus-synode... kwaad. Allemaal in de pas ! Parades. S.A. marchiert !

Maar de Koning van ps. 110 ziet vanaf zijn hemeltrouwen niet de pás aan, maar het hárt. Hij zoekt een en al gewilligheid ! Het gewillig buigen onder de scepter van zijn Woord. De vreugdevolle overgave aan de leiding van zijn Geest.

Paradedag.

Dat gaat meestal nogal militair toe. Dat wordt doorgaans een demonstratie van militair potentieel.

Troepen trekken voorbij in gesloten colonnes. en gewapend alsof ze zo naar het front trokken. Geweldig materiaal wordt meegevoerd. En in de lucht ronken de jachtvliegtuigen.

Maar zie nu hoe wonderlijk deze Koning parade afneemt.

Zijn troepen trekken voorbij... in heilige feestdos ! Dus helemaal niet tot de tanden gewapend. In feestdos. Alsof de overwinning al bevochten is. Alsof de strijd al beslecht is. Maar is dat dan ook niet zo ?

Denkt u nu ook niet als vanzelf aan die wonderlijke optocht van Israëls legerscharen om Jericho heen ? Wie gingen toen voorop ?

Priesters ! Ongewapende priesters. In hun wit-linnen lijfrok, in plaats van zwaar geharnast. Zo maar, of er geen vuiltje aan de lucht was. En wat hadden ze bij zich ? De ark des HEREN, in plaats van zwaar geschilderd. En muzikanten bliezen psalmen (om zo te zeggen) in plaats van marsmuziek of liederen van de „fröhliche Krieg“. Dat waren de

heerscharen des HEREN ten dage zijner heerschkracht voor Jericho. Het leek wel het leger-des-heils. En dat was het ook. En voor dit leger-des-heils is Jericho gevallen !

Zo nu mag u het in ps. 110 ook voor u zien. Wat trekt daar voort in heilige sieradiën, in feestdos voor het aangezicht van Christus op zijn troon ?

Een heilig volk, een priesterlijk koninkrijk. Is dat zo wonderlijk ? Maar hebt u dan niet op die Koning gelet ? Hij is toch de Priester op zijn troon ! Priesterkoning in eeuwigheid. En Hij is daarin met geen enkele koning te vergelijken, wiens koninkrijk van deze wereld is. Zijn Koninkrijk is niet van deze wereld. Hij heerst wel over deze wereld. Maar in een heel eigen stijl. De priesterstijl van Melchizedek, priester der gerechtigheid en koning des vredes.

Welnu, zo Vorst zo volk. Zo Heer zo heir.

Bij een Priesterkoning past ook een priesterlijk volk. In heilige feestdos op zijn paradedag. Is de overwinning soms niet behaald ? Dat volk behoeft slechts zijn Koning te volgen om zelve ook meer dan overwinnaar te worden. Achter deze Koning aan gaat dit volk slechts van kracht tot kracht steeds voort. Totdat alle steden van „het beloofde land“ in puin liggen, die voor deze Koning de poorten sluiten. Achter deze Koning aan is de overwinning zeker. Niet door kracht, noch door geweld, maar door zijn Geest zal het geschieden.

Zie, dan worden we als de kinderen. De kinderen, die in een optocht op Koninginnedag met hun vlaggetjes vrolijk lopen te zwaaien.

In heilige feestdos ! Want de parade van onze Heer Jezus Christus is geen parade van onze vleselijke kracht en glorie, maar het is manifestatie van zijn genade en Geest.

Pinksterparade !

Ja, dat heeft nu menig exegeet van ps. 110 opgemerkt bij het derde vers, en daarvan het tweede gedeelte : uit de schoot des dageraads zal U de dauw Uwer jeugd zijn ; dat het hier gaat over het wonderwerk van de Geest van Pinksteren.

En hoe zou het ook anders ?

Golgotha : eenzaam, van God en mensen verlaten sterft de Man, boven wiens doornen-

gekroonde hoofd geschreven staat : Koning der Joden.

Waar is van deze Koning het volk ?

Maar Hij krijgt ze ! Bij duizenden tegelijk op één dag ! Als de Heilige Geest wordt uitgestort.

Dan ziet u zijn Koningsheerlijkheid !

Hij heeft dan ook sinds tien dagen de plaats der ere ingenomen aan 's Vaders rechterhand. Hij is dan ook nu geïntroniseerd.

Hij raakt nu met de scepter van zijn Woord en met de macht van zijn Geest maar even een klein plekje aan van heel de aarde, en de wildernis gaat bloeien als een roos, daar in Jeruzalem. En het is ons even onverklaarbaar heerlijk, als de duizenden dauwdroppen, die opkomen uit de schoot van de dageraad en parelen aan elke grasspriet. Is dat geen wonder in onze ogen ?

Nog grootser is het wonder van Pinksteren !

Die aanblik van meer dan 3000 ! Behouden en gedoopt ! Duizenden doopwaterdruppel parelen op de voorhoofden van mannen en vrouwen en kinderen.

Dat is nu Christus' Pinksterparade.

Zijn volk, in heilige feestdos. Oprijzende als uit de schoot van de dageraad van de Nieuwe Dag.

Wedergeboorte. Nieuw leven. Manifestatie van de majesteit des Heiligen Geestes. Zonder wapengekletter. Zonder vertoon. Er valt geen schot. Maar Christus schiet vanaf zijn troon in de hemel door zijn Geest precies raak in het hart. Dan gaat een mensenhart, zondaarshart, weer leven en juichen tot Zijn eer ! Een en al gewilligheid. Tot zijn lof en dienst bereid.

U hebt het nu wel begrepen. Als we met de Pinksterparade ernst maken blijft er van de hiërarchie in de kerk geen steen op de ander !

Maar dan treden we ook de wereld niet tegen, grimmig en tot de tanden gewapend, zonder aantrekkelijke blijdschap en klaar-blijkelijke rust.

Dan zijn ook onder ons verre alle vleselijke taktiek en wereldse strijdmethode.

Het moet duidelijk worden voor iedereen : het leger van die Hemelkoning is al even vreemd, vreemd aan de wereld, d.i. het wereldse, als die Koning zelf. Die reed op een ezel, en met palmtakken en kindergezang zich liet inhalen in plaats van met saluutschoten.

De Priesterkoning heeft een priesterlijk volk.

De Heiland heeft een leger-des-heils.

Wilt u ook wel bij dat dwaze leger horen ?

C. P. Plooy.

Spanningen in de Kerk

XVII

Over het ware zoeken der eenheid

Onder de opvallende verschijnselen, welke het christelijke en het kerkelijke leven van onze tijd typeren, noemden we verleden week in de eerste plaats de enorme zuigkracht, welke de in de Wereldraad van Kerken geconcentreerde en georganiseerde oecumenische beweging uitoefent. Men kan de omvang en de diepte van deze beweging niet makkelijk overschatten. Zij heeft alle provincies van de wereld der christenheid aangegrepen. Een golf van ontroering en vreugde ging nog pas door haar heen toen bekend werd dat ook de Russisch-Orthodoxe kerk zich bij de Wereldraad zou aansluiten.

Temidden van de ontstellende ont-christelijking en ont-kerkelijking, speciaal van de westerse wereld, hebben naar het schijnt al-

len die nog christelijk willen zijn hun hoop gesteld in het „oecumenisch avontuur“ der kerk. Dat is bij al de kerkelijke misère nog een bron voor inspiratie en oorzaak van enthousiasme. Dat is onder de vele troosteloze en moedeloos makende gebeurtenissen in de wereld der kerk voor velen het stralende licht, het anker der hoop.

In vergelijking met allerlei andere christelijke, kerkelijke en theologische publikaties zijn die welke over de oecumene handelen het warmst, het meest suggestief en meeslepend. En wie dat wel eens van dichtbij heeft meegemaakt weet met welk een hartstocht en idealisme, men zou bijna zeggen : met welk een fanatisme vele jongens zich werpen in de oecumenische stroom. In de wereld van de oecumene kunnen ze weer ademhalen. Daarin vinden ze naar ze menen de zuurstof en de zon, die ze in de stiklucht der bestaande ker-

ken en kerkjes zo pijnlijk hebben gemist. Daar kunnen ze zich vrij maken van die zware vracht overgeleverde theorieën, gebruiken adat-voorschriften, die door de oude kerken worden meegezeuld, maar die het jonge, krachtige, christelijke leven verstikken en de dwaze, kerkelijke afscheidingschotten overeind houden.

Het kan voor wie uit de Schrift leeft als uit het betrouwbare woord van God evenwel niet twijfelachtig zijn of deze moderne oecumenische beweging is, zoals ze thans reilt en zeilt, niet naar de wil van Christus. Want om alleen maar dat éne te noemen: Hij wordt daarin niet door alle deelnemenden geloofd, gekend en beleden, zoals Hij is en in wat Hij deed en doet. Hij wordt niet gekend en geloofd als de mens Jezus Christus, die tegelijk is waarachtig God en Die de mensheid door zijn bloed verlost van alle zonde en schuld.

Maar — met de simpele constatering van dat feit zijn we er niet.

Ik zou speciaal ook in verband met de oecumenische beweging willen herinneren aan een wijs woord van Prof. Bavinck. Hij zei eens, dat iedere ketterij en dwaling kan getypeerd worden als een locomotief van waarheid voor een trein vol leugen.

Dat is fijn gezien en gezegd.

Telkens zien we immers het verschijnsel, dat een of ander moment of aspect van de waarheid Gods in de kerk wordt miskend, vergeten, misschien wel geheel gelochend. Het duurt dan meestal niet lang of er zijn christenen die dat — min of meer bewust — beseffen. Ze voelen het manco. En dat wat de kerk verwaarloosde zetten zij nu in het volle licht. Maar uit reactie, uit een niet verstaan en vasthouden van het gehele woord van God, uit een gemis aan kerkelijk en historisch besef, wordt nu dikwijls heel het belijden scheef getrokken en vertroebeld. Het ontspoot ten aanzien van allerlei andere facetten der waarheid. Zo wordt b.v. wat de kerk verwaarloosde tot de fundamentele waarheid, of, nog erger, tot het één en het al gemaakt. Mee daardoor wordt het verknoeid. En het wordt daarna al heel gauw tot criterium voor het christen-zijn en in ieder geval tot voorwaarde voor gemeenschapsvorming gemaakt.

Zo ziet men het b.v., dat een remonstrantse tendens opkomt als de leer van de verkiezing ontaardt in een fatalistische speculatie. Maar ook omgekeerd, dat een harde verkiezingsconstructie de harten grijpt als de kerk niet meer voluit Gods genade preekt en de verlossing van de mens niet meer uitsluitend en alleen aan Gods loutere barmhartigheid toeschrijft.

Is het een wonder dat er een „Pinksterbeweging” opkomt als het kerkelijke leven onder de invloed van rationalisme, formalisme en andere verwerdelijking zo dor is geworden als de Sahara? Maar is het ook weer een wonder als uit reactie tegenover een vage, onbelijnde, onvaste en ondiepe gevoelsreligie, een koketteren met en steunen op allerlei emotionele belevingen en ervaringen, een kil objectivisme zijn kans krijgt?

Moet men er zich over verbazen, dat de hiërarchie zijn slag slaat als de christelijke, kerkelijke vrijheid ontaardt in individualistische willekeur en experimenteerzucht. En behoeft het te verwonderen als, omgekeerd, kerkelijke wanordelijkheid en bandeloosheid ontstaat als kerkelijke instanties de kerken in een hiërarchisch harnas pogen te persen.

En zo zou men nog een poosje kunnen doorgaan.

Het is nu zo, dat de Schrift overal met buitengewone duidelijkheid en kracht predikt, dat allen die door een oprecht geloof in de Here Christus zijn ingeplant en alle zaligheid alleen van Hem verwachten een **eenheid** vormen.

Zij vormen, om met Calvijn te spreken de kerk zoals ze „voor God” (coram Deo) kerk is. Alle gelovigen zijn gewassen door één bloed, het bloed van de Heiland; hun schuld is betaald door het éne offer van Christus aan het kruis. Ze werden gekocht voor één losprijs en ze zijn nu het eigendom, de slaven van één Heer. Ze worden voorts door één doop in Christus ingelijfd. Ze vormen met elkaar het éne lichaam van Christus. Ze zijn, leven, werken, strijden, overwinnen allen „in Hem”. Het is één Geest, die in Jezus Christus

en in de gelovigen woont en hen leidt, draagt, troost, bovenal hun toeëigent wat zij in Christus hebben, namelijk de volle zaligheid. Zij hebben allen eenzelfde strijd te voeren tegen Satan, de wereld, het eigen vlees. En allen gaan door de moeiten, de strijd, het lijden van de tegenwoordige tijd de heerlijkheid tegemoet. Straks zullen ze in het Vaderhuis één zijn geworden in de vreugde en de lof des Heren waarvan het nieuwe Jeruzalem vol zal zijn — ook al hebben ze elkaar op aarde gemeden, genegeerd, verschrikkelijk afgetuigd, geschorst, de gemeenschap met elkaar afgebroken en elkaar misschien zelfs wel verdoemd!

Ja, alle ware gelovigen zijn één in Christus — ook al zijn ze „in het zichtbare” niet één, ook al zijn ze niet verbonden in één institutionele kerkelijke gemeenschap.

En nu is het zó, dat onze Here Jezus Christus en door Hem en in Hem ook de apostelen op ongewoon dringende, ja, inderdaad hartstochtelijke wijze roepen, roepen, roepen, dat allen die Hem liefhebben ook in het zichtbare één zullen zijn. Prof. Jager heeft er in het nummer van de vorige week een aantal woorden Gods — ja, ook dit zijn **woorden Gods!** — geciteerd, waarin deze roep, deze kreet om één te zijn doorklinkt. Er is, geloof ik, in Paulus' schrijven nooit zo'n warmte, drang, beweging als wanneer hij aandringt op de eenheid van al degenen die in zijn Heer en Heiland geloven!

Is er ontroender, krachtiger, teerder oproep tot eenheid als dat wonderschone paulinische woord:

„Indien er dan enig beroep (op u gedaan mag worden) in Christus, indien er enige bemoediging is der liefde, indien er enige gemeenschap is des geestes, indien er enige ontferming en barmhartigheid is, — maakt (dan) mijn blijdschap volkomen door eensgezind te zijn, één in liefdebetoon, één van ziel, één in streven, — zonder zelfzucht of ijdel eerbejag, — doch in ootmoedigheid achte de een de ander uitnemender dan zichzelf; en ieder lette niet slechts op zijn eigen belang, maar ieder lette ook op dat van anderen”.

Maar wat is er van de eenheid der gelovigen „in het zichtbare” terecht gekomen?

Onmiddellijk na de reformatie welke God in de zestiende eeuw over zijn volk gaf, begon de ellende. God bewerkte die reformatie tegelijkertijd in onderscheidene landen. Maar in plaats van de eenheid te zoeken zetten de verschillende nuances der reformatorisch gezinden zich, soms op een verschrikkelijke wijze, tegen elkaar af. Onder de reformatoren waren er enkele, die de oproep van Jezus Christus dat zijn kinderen elkaar zouden liefhebben verstonden en met alle kracht naar de gehoorzaamheid daaraan hebben gestreefd. Calvijn was een van hen. Hij stond daarin zelfs vooraan. Maar heel velen hebben niet naar de Meester geluisterd. Zij hebben zich vastgebeten in particuliere ideeën, opgesloten en afgesloten in eigen kerkelijke gemeenschap. En ze hebben elkaar soms gescholden, veracht, ja, verdoemd. De wortelzonde in dit boze bedrijf was altijd en alleen: zelfhandhaving, het vasthouden aan eigen ideeën, aan eigen groep, het niet de minste willen zijn, het niet willen dienen.

O, natuurlijk — het handhaven van de scheur werd met een keur van argumenten verdedigd! Als het hart eenmaal heeft gekozen — vooral als het verkéerd heeft gekozen — is het buitensewone scherpzinnig en slim om een „redelijke” verantwoording te geven van wat het deed, om „argumenten” uit te prakkizeren voor wat men wil en doet. Maar zo'n gedachtenbouwwerk is voor wie deze geest heeft beproefd gauw in zijn kwade opzet doorzien. Men merkt al heel spoedig dat de keus tegen de door Christus gewilde eenheid juist niet gedaan werd op grond van de aangevoerde argumenten — maar door de neiging, de keuze van het hart. Het hart had op dat punt tegen de Meester gekozen. En daarna ging men op zoek naar redeneringen om wat het hart vóór en zonder redenering had gedaan voor zichzelf en anderen aanneemelijk te maken.

Men behoeft bij dit alles niet aan boos opzet te denken. Integendeel veelal zullen de

UIT DE INHOUD:

Pinksterparade	C. P. P.
Spanningen in de Kerk (XVII)	C. V.
Eenheid (III)	H. J. J.
De ootmoed volgens Calvijn (IX)	
Blasphemie?	F. v. d. M.
Persschouw	C. V.
Kerknieuws	
Waar is 'n lot....	J. B.

bij dit bedrijf betrokkenen volkomen „eerlijk” zijn geweest in wat ze doen en zeggen. Ze menen het oprecht als ze betogen, dat ze alles doen om 's Heren wil en in gehoorzaamheid aan diens Woord. Maar desalniettemin hebben ze de roep van de Meester, de bewogen stem van de Goede Herder niet goed verstaan en bedroeven ze Hem, omdat ze permanent tegen zijn wil ingaan en de opbouw der kerk tegenstaan.

Als de zaken er zo voor staan zijn er vele jongeren — en het zijn de slechtsten niet, — die bedroefd, verward, verbijsterd soms, de kerkelijke chaos beleven.

Ze zien in onze dagen kerken waarin belijders van Christus en verloochnaars van zijn Godheid en zelfofferande één kerkelijke gemeenschap vormen. Ze zien tegelijk hoe deze belijders de kerkelijke gemeenschap waarin ze in feite met deze ongelovigen staan handhaven, ja, met alle kracht verdedigen, terwijl ze de kerkelijke gemeenschap met hun medebroeders niet echt zoeken. Ze zien kerken, die mannen welke toch ook gelovigen waren uit het ambt hebben gedreven en die de grond waarop dat geschiedde in feite niet meer ernstig nemen. Zij zien kerken die wel allerlei contact zoeken met andere, maar waarin de wil om de door Christus begeerde eenheid te zoeken zo weinig leeft. Ze zien kerken, waarin allerlei conflicten en spanningen even zovele symptomen daarvan zijn dat kerkelijke gemeenschap nog niet impliceert gemeenschap des Geestes en gemeenschap in liefde en dienst.

Is het een wonder dat velen — en niet alleen jongeren — het met ontzetting beleven, dat de kerken en christenen, die het Woord van God loslaten al meer één worden en dat zij die pretenderen uit dat Woord te leven al meer uit elkaar groeien en naar het schijnt steeds vijandiger tegenover elkaar komen te staan. Is het een wonder, dat zij zich met zorg afvragen: is de Heilige Geest van ons geweken en is daarom alle werken en praten ijdel? Een ding weten ze zeker, namelijk dat vóór alles nodig is: **bekering tot de levende God, bekering tot Zijn ganse Woord**, en dus ook bekering tot ootmoedigheid, barmhartigheid, lankmoedigheid, vriendelijkheid, vrede, blijdschap, vergevingsgezindheid, dienst.

Met een radicale verwerping van de moderne oecumenische beweging, hoe nodig ook, zijn we er daarom niet. Er moet ook iets **positiefs** worden gezegd en gedaan.

Daarover moge ik in alle bescheidenheid een paar dingen zeggen.

En dan zou ik er vóór alles op willen wijzen, dat een **echte** reformatie der kerk, altijd ook wordt gekenmerkt door een hartstochtelijk zoeken van de eenheid der gelovigen, van de eenheid der kerk.

O neen, dat betekent niet, dat een ware reformatie altijd leidt tot grootscheepse acties om tot eenheid der gelovigen te komen. Men zou eerder kunnen zeggen, dat dergelijke grootscheepse acties ontstaan en met grote energie worden ter hand genomen als er in een kerk **deformatie** komt!

Neen, de hunkering naar de eenheid van alle gelovigen, die onlosmakelijk met een echte reformatie verbonden is, heeft andere wortels en openbaart zich op geheel andere

wijze dan in acties, organisaties, leuzen en dergelijke.

Een echte reformatie wordt namelijk voor alles gekenmerkt door een diep besef van zonde, schuld, verdoemelijkheid, kleinheid.

Daarom wordt, als God een reformatie geeft, geworsteld om Gods genade te mogen ontvangen, de genade van de rechtvaardiging van de goddelozen. En in diezelfde mate als men die genade ontving en er uit ging leven, zag men ook steeds scherper eigen onreinheid, vloekwaardigheid, doemwaardigheid. Een echte reformatie bestond daarom ook altijd en vóór alles hierin, dat alle eigen hoogheid, eigen wil, zin, idee, alle eigenwaan vooral, werd weggebrand in het gericht waarmee God in de kruisdood van Jezus Christus de wereld heeft veroordeeld. De lievelingspsalmen van echte reformatoren zijn boetepsalmen. Ps. 32, 51, 130. Hun roepen is een roepen uit de diepte. Een echte reformatie openbaart zich vooral ook hierin, dat al het eigene schade en drek wordt geacht om de uitnemendheid van Jezus Christus.

Als men wil weten wat echte reformatie betekent moet men nog maar eens nalezen en herlezen wat Calvijn over de ootmoedigheid predikte. Wat in de artikelen onder de streep daarover werd meegedeeld is zonder twijfel het allereerste van wat onze kerken thans nodig hebben! Ja men moet het indrinken wat God Calvijn over die ootmoedigheid had geleerd. Men moet het zien wat Gods Geest in dit opzicht in hem werkte. Want dát, dát is het eerste, werkelijke beslissende kenmerk van echte reformatie.

En juist omdat door een werkelijke, een door God gewerkte reformatie een mens er toe brengt eigen zonde en die van eigen kerk als een verpletterende verschrikking te zien, hem zo onuitsprekelijk klein maakt, alle eigenwaan in hem wegschroeft, en juist omdat een echte reformatie de mensen verwonderd doet staren naar en leven uit Gods ondoorgrondelijke genade — dáárom bewerkt een echte reformatie altijd de vurige drang naar de eenheid der broeders en de eenheid der kerk. Want niet het besef van eigen christelijkheid, gereformeerdheid, vrijgemaaktheid zoekt en bouwt de gemeenschap, de eenheid! Neen, die wordt alleen hartstochtelijk en zuiver gezocht door mensen, die neergeslagen werden vanwege hun onmetelijke zonde en schuld en die verwonderd opkijken naar Gods verlossende genade in Jezus Christus. We kunnen nu eenmaal onze broeders en zusters alleen zoeken, vinden en vasthouden in de diepten van de waarachtig gekende zonde en schuld en in de beschaming en verwondering van het door Gods genade verlost zijn!

Indien men daartoe niet echt is gekomen moet men maar niet over eenheid praten, laat staan in verband daarmee wat doen. Want of men ze zo zoekt of afwijst het zal beide kwaad zijn in de ogen van de HERE Zebaoth.

* * *

Laat ik de echt reformatie houding, de houding welke onontkoombaar naar de ware eenheid doet hijgen aan een voorbeeld illustreren.

Toen een beduidend aantal kerken in 1886 en 1887 in doleantie waren gegaan zou een convent van die kerken samenkomen: Deze kerken hadden zich „vrijgemaakt” van de synodale hiërarchie — zo zei men het ook inderdaad! De kerk van Voorthuizen was aangewezen om dat convent bijeen te roepen en voor te bereiden. De kerkeraad daarvan deed de oproepingsbrief voor dit convent vergezeld gaan van een „Opwekking tot het houden van een Dank-, Vasten- en Bededag”. O neen van een glorie- en victorie-stemming was toen geen sprake! Men wilde vasten, danken, bidden!

In deze Opwekking wordt vóór alles gesproken over de zonde en de schuld der „vrijgemaakte kerken”.

Er zijn zeer veel redenen zo lezen we erin om „met het volk uit Jeremia 3 : 25 te betuigen: „Wij liggen in onze schaamte en onze schande overdekt ons”.

En dan schrijft de kerkeraad onder meer het volgende:

„Wordt er wel smart gevoeld over tegenstand of weifeling van broeders, met wie men overigens in één geloof verbonden is, en wordt wel een antwoord gezocht op Israëls kreet in Richteren 21 : „o HERE, God van Israël! Waarom is dit geschied in Israël, dat

er heden één stam van Israël gemist wordt?”

Bestaat niet het gevaar, dat menige Kerkeraad het deel der gemeente dat niet medegaat met de Reformatie, zich niet meer op de ziel gebonden voelt, en wanhoopt, dat ooit langs de weg van verootmoediging en geestelijke worsteling nog eens dergelijke verbroedering kan volgen, als tussen Juda en Benjamin volgde na de verootmoediging en tuchttoefening in Richteren 20 beschreven?

En hoe meent men in tal van gemeenten door een enkel schrijven aan de Kerkeraad jarenlang verzuim in gebed of waarschuwing als te vergoeden, terwijl soms te ongevoelig de pijnlijke ofschoon noodzakelijke scheur getrokken wordt!

Wordt niet ten gunste van de „vrijmaking” der kerken te veel nadruk gelegd op volle lokalen, ruime collecten, nieuwe hulpkerken, en vergeten, dat juist de H. Schrift in Lucas 12 : 1, Micha 6 : 7, 8, Jes. 66 : 1, 2 daartegen waarschuwt en vooral op **verbrijzeling des harten, het recht doen en op persoonlijke barmhartigheid** wijst, en ook Art. 29 der Belijdenis andere merktekenen der Gereformeerde Kerken en der Christenen noemt?

En omgekeerd, hoe menigeen, die alléén of met slechts enkelen in stad of dorp de bekering der Kerk wenst, wanhoopt daaraan, vergetend dat zo krachtige belofte ligt in Matth. 18 : 20 : „Waar twee of drie vergaderd zijn in Mijnen Naam, daar ben Ik in het midden van hen!” en dat juist op het gebed van één Nehemia, één David, één Samuël, of één Mozes, de HERE de grootste verlossingen of hervormingen schonk”.

Op deze wijze wordt dan heel het kerkelijke leven de ambtsbediening van predikanten, ouderlingen en diakenen met aangrijpende ernst geplaatst onder de kritiek van het Woord des HEREN en een reeks van zonden aangewezen.

Dit gedeelte van de brief eindigt zo:

„Ja, is er waarlijk geestelijk leven en godzaligheid? Bestaat niet het gevaar, dat het

op de voorgrond stellen van het Koninklijk ambt onzes dierbaren Middelaars sommigen het **Hogepriesterschap** aan het oog des geloofs onttrekt, en wordt niet in menige Kerk hijgend uitgezien naar het neerdruppelen van genade en vrede, waar men thans juist in het besef van Gods ontfermende weldaden te meer behoefte gevoelt, om ook zijne kerkelijke, huiselijke en persoonlijke schuld genomen te zien door het bloed des Lams?

En waar de strijd voor de ere van Gods Woord en het Herderschap van Christus over Zijne Kerken gevoerd wordt, zijn onze wapenen wel immer heilig, onze drijfveren zuiver en handelen wij in het geloof, dat de wereld overwint?”

* * *

Ja, dat is de Geestelijke houding van kinderen Gods, die tot echte reformatie verwaardigd worden.

Waar deze houding niet wordt gevonden is van geen reformatie sprake ook al schrijft en spreekt men er elke dag over.

En bij deze houding hoort nu ook het zoeken van de eenheid der gelovigen. Dat komt er als vanzelf uit op. Dat kan ook alleen bij deze houding goed geschieden. Namelijk in het besef van eigen zonde en met de begeerte de anderen door ootmoed en liefde te winnen, weg te trekken uit de strikken waarin ze gevangen zijn.

De kerkeraad van Voorthuizen schreef met het oog op de eenheid van alle gereformeerden nog deze tere woorden: „Is het bij de poging tot hereniging van alle Gereformeerden in den lande niet wenselijk, dat vooraf nog veel meer vereniging met de Here en eerst daarna die met elkander gezocht worden, en dus ook de oorzaken beleden en bestreden worden, waarom de Here ons gescheiden houdt?”

Zie, zo wordt als God een echte reformatie geeft, de eenheid gezocht.

C. V.

EENHEID

III

Ondanks allerlei verscheidenheid

De vorige week heb ik trachten aan te tonen uit het Nieuwe Testament, dat de HERE eenheid wil van allen, die oprecht in Jezus Christus geloven. Dat zal ook wel niemand bestrijden. Gescheurdheid en verdeeldheid is een gevolg van de zonde, niet een vrucht van Gods genade. Er moet strijd zijn tussen de kerk en de wereld, er mag geen gemeenschap zijn tussen de gerechtigheid en de ongerechtigheid. Er is geen volle eenheid mogelijk tussen gelovigen en ongelovigen. Maar gemeenschap van allen, die hun zaligheid in Jezus Christus zoeken en vinden, is de HERE welbehagelijk. Scheuringen moesten er niet zijn. Men heeft zich wel beroepen op I Cor. 11 : 19, waar de N.V. leest: „Want scheuringen moeten er wel onder u zijn, zal het blijken, wie onder u de toets kunnen doorstaan”. Maar dat „moeten” wil niet zeggen, dat die scheuringen de HERE behagen. Maar de apostel wil zeggen, dat bij de zondige gesteldheid van de gemeente van Corinthe er wel scheuringen moeten komen. Maar goed te keuren is dat niet.

Maar als de HERE dan eenheid wil dan zullen de gelovigen daarnaar ook moeten streven. We mogen wel zeggen, dat echte eenheid een gave Gods is. Maar met deze gave Gods staat het evenals met alle gaven: Zij zijn voor ons opgaven. Die eenheid komt er niet vanzelf, niet automatisch. Scheuringen komen er eerder „vanzelf” dan eenheid. Daarmee bedoel ik niet, dat wij geen schuld hebben als er scheuringen ontstaan. Maar ik wil daarmee zeggen, dat die als vanzelf uit de zondige aard der mensen voortkomen. Ons aller aard is verdorven. En als we ons laten gaan, dan komen we vanzelf tot zondige toestanden. Het is er mee als met een roeiboot, die op een stromende rivier ligt. Als het touw of de ketting, waarmee het vaarttuig vastgebonden is, los raakt, dan drijft het vanzelf naar de zee. Niemand hoeft er een hand voor uitsteken. Wil iemand het weer op de goede plaats brengen, dan moet naar de riemen gegrepen worden. Het beeld is dunkt me wel

duidelijk. Willen we eenheid, dan zullen we tegen de stroom van zondige neigingen en strevingen moeten oproeien. Dat kost inspanning. We kunnen wel zeggen: het kost strijd. Het kost ook zelfverloochening. Het is gemakkelijker zich bij zondige toestanden maar neer te leggen. Maar zou de HERE dat goedkeuren? Dat zal toch wel niemand durven zeggen. Het zal een strijd op lange baan zijn. De volmaakte eenheid zal ook dan wel nooit bereikt worden. Maar dat hoeft ons niet te verhinderen er naar te jagen en er voor te strijden. In ons persoonlijk leven bereiken we de volmaaktheid ook niet. Maar dat is geen reden om er niet naar te jagen. Paulus schrijft in Fil. 3 : 12: „Niet, dat ik het reeds zou verkregen hebben of reeds volmaakt zou zijn, maar ik jaag er naar, of ik het ook grijpen mocht, omdat ik ook door Christus Jezus gegrepen ben”. We mogen dit woord ook wel toepassen. dunkt mij, op ons ijveren voor de eenheid van allen, die de verschijning van Jezus Christus liefhebben.

In dit artikel wil ik voor een misverstand waarschuwen. Dit misverstand namelijk, dat eenheid niet zou kunnen samengaan met allerlei verscheidenheid. We lezen in Handelingen 2 en 4 van de eerste gemeente heerlijke dingen. Zij, die het woord der apostelen aanvaardden — het waren er ongeveer 3000 — „bleven volharden bij het onderwijs der apostelen en de gemeenschap, het breken van het brood en de gebeden”. Hand. 2 : 42. Ze waren één in het geloof en één in de liefde. Want ze zochten voor elkaar als leden van één gezin. Maar we moeten niet denken, dat daar geen grote verscheidenheid is geweest. Maar die verbrak de eenheid niet.

Later zijn er wel moeilijkheden gekomen. Vooral tussen christenen-uit-de-heidenen en christenen-uit-de-Joden. De laatsten meenden, dat zij die overkwamen uit het heidendom eerst moesten besneden worden en de wet van Mozes moesten onderhouden. Zij konden het vrijzijn van de wet, die Christus gebracht had, nog niet aan. Daarover ontstond „veel verschil van mening”. Hand. 15 : 7. Er dreigde een scheuring mogen we wel zeggen. Maar op het zogenaamde apostelconvent te Jeruzalem is dat gevaar bezworen.

De heidenchristenen hoefden zich niet laten besnijden. Wel moesten zij zich van verschillende heidense gebruiken onthouden. Maar het juk van de wet, dat de jodenchristenen weer wilden opleggen, werd hun niet op de hals geschoven. Er zal wel allerlei verscheidenheid gebleven zijn tussen hen, die uit het Jodendom waren gekomen en die heidenen waren geweest. Maar ze bleven één door het geloof. Naar het woord van Petrus: „Maar door de genade van de Here Jezus geloven wij behouden te worden op dezelfde wijze als zij”. Hand. 15 : 11.

Uit Galaten 2 : 11—14 weten we, dat er over een dergelijke kwestie eens moeite is ontstaan tussen Paulus en Petrus. Aanvankelijk at Petrus met christenen-uit-de-heidenen aan één tafel. Later trok hij zich terug, uit vrees voor de besnedenen. Mensenvrees deed Petrus zo handelen. Hij trok christenen-uit-de-joden en ook Barnabas mee. Maar Paulus wederstond hem en hij zal Petrus wel overtuigd hebben, dat hij de heidenchristenen niet mocht dwingen om „joods” te gaan leven. De eenheid die er tussen christenen moet zijn is geen eenheid, die ontstaat door het leven uit de wet. Ook geen eenheid, die ontstaat doordat één partij een andere dwingt en gelijk schakelt. Maar ze is een eenheid van geloof in dezelfde Christus, die door het Evangelie ons wordt geopenbaard.

Een dergelijke moeilijkheid deed zich ook voor in de gemeente van Rome. We weten niet precies hoe die kerk er uit zag, maar we zullen wel mogen aannemen, dat daar grote verscheidenheid voorkwam. De jodenchristenen konden hun joods verleden moeilijk vergeten en de heidenchristenen waren nog niet los van hun traditie. Verder zullen er Romeinen geweest zijn en Grieken, die het ook wel niet in alles eens waren. Mogelijk waren er ook nog verschillen tussen Oosterlingen en Westerlingen. Maar deze verscheidenheden hebben de eenheid des geloofs niet verbroken. We horen daar tenminste niets van. Alleen één moeilijkheid was er. Namelijk verschil over de vraag wat men eten of niet eten mocht, waarschijnlijk samenhangend met de vraag of men de éne dag hoger achten moest dan de andere.

Paulus gaat op deze kwestie in en wijst de weg in Rom. 14. Hij weet, dat er zwakken zijn wat het geloof betreft. Zij geloven wel in Jezus Christus, maar kunnen de vrijheid, die ze in Hem hebben, niet aan. Zij durfden blijkbaar geen vlees eten, misschien ook geen wijn drinken. Waarschijnlijk waren ze bang, dat ze iets aten of dronken, dat voor de afgod-

den was geofferd. Kon dat wel samengaan met geloof in de Here Jezus? Zij meenden van niet. En aten daarom alleen plantaardig voedsel. De meerderheid van de gemeente was het daarmee blijkbaar niet eens. Paulus noemt hen sterk wat het geloof betreft. Zij wisten zich vrij in deze dingen. Daar kwam nog bij verschil van inzicht in bepaalde dagen. Waarschijnlijk hielden de zwakken in het geloof zich aan vastendagen. Het kan ook wel zijn, dat zij de sabbat nog vierden. Terwijl de sterken van mening waren, dat zij aan sabbat en vastendagen niet meer gebonden waren.

Wij zouden zeggen, dat Paulus één van beide opvattingen toch wel zou opleggen aan allen. Een van beide partijen had toch maar gelijk? Paulus doet anders. Hij begint met te vermanen om een zwakke broeder van harte welkom te heten en volledig in de gemeenschap op te nemen. En dat niet met de gedachte: Wij zullen hem het verkeerde van zijn standpunt wel eens even aan het verstand brengen! Ze moeten hem opnemen zonder te redetwisten en zonder zijn standpunt te veroordelen. De een eet alles, omdat hij gelooft in Jezus Christus. De ander eet alleen plantaardig voedsel, omdat hij gelooft in de Here Jezus. Ze geloven beide, daarom zijn ze een. Het geloof verenigt hen.

Natuurlijk was er de neiging van de sterken om de zwakken te minachten. Ze zullen wel gedacht hebben: wat kleinzielig, wat bekrompen, wat ouderwets! Terwijl de zwakken wel gezegd zullen hebben: Hoe durven ze! Vlees eten, dat misschien aan de afgoden is geofferd. Zij veroordeelden dat en zullen wel gedacht hebben, dat die sterken op een hellend vlak liepen. Dat zou wel uitlopen op verwereldlijking en afval! Paulus schrijft: Laat de sterke de zwakke niet minachten en laat de zwakke de sterke niet veroordelen. God heeft zowel de sterke als de zwakke aangenomen. Zij geloven immers in de Here Christus? Dat is toch genoeg? Een mens wordt toch niet gerechtvaardigd uit de werken, maar uit het geloof?

Hij vermaant hen elkander niet te veroordelen. Zij zijn toch geen rechter over de knecht van Christus? Een knecht staat of valt toch ten opzichte van z'n eigen Heer? Laat het oordeel dan aan de Here over. En wees maar niet bang, dat het wel tot val zal komen. Hebt een beetje meer vertrouwen in Gods genade. De Here is toch machtig hem staande te houden? En laat men elkaar ook niet veroordelen in de kwestie van houden of niet-houden van dagen. Als ieder maar

ernst maakt met het geloof in de Here Christus. Als ieder maar in eigen hart ten volle verzekerd is. Natuurlijk moet het beiden om de Here gaan en om zijn dienst. De zwakke broeder, die nog vast of sabbat houdt, doet dat voor de Here. De een eet en dankt daarbij God. Een ander eet niet en dankt God ook. Zo zijn zij dan in dankzegging verenigd! Paulus gaat er vanuit, dat het beiden er om gaat de Here te behagen. Als men dat van elkander niet vertrouwt dan is de gemeenschap verbroken. Maar als men dat van elkander aanneemt, dan kan de eenheid om zulke middelmatige dingen niet verbroken worden. Het kán misschien wel, maar het mag zeker niet. Ze zijn in leven en sterven het eigendom des Heren. Christus is voor hen gestorven en is voor hen opgestaan, om zo te heersen over levenden en doden. Hij is niet alleen de Eigenaar van de sterken wat het geloof betreft, maar ook van de zwakken. Beiden behoren bij het volk, dat de Here gekocht heeft voor de dure prijs van zijn bloed.

Paulus eindigt dit gedeelte met deze woorden: „Gij echter, wat oordeelt gij uw broeder? Of ook gij, wat minacht gij uw broeder? Want wij zullen allen gesteld worden voor de rechterstoel Gods... Zo zal dan een ieder onzer voor zichzelf rekenschap geven aan God”.

Hier wijst de apostel ons de weg, die ook wij in onze dagen te gaan hebben. Dat valt ons moeilijk. Wij zouden graag allen gelijk willen maken. Gelijk in inzicht, gelijk in levensgedrag, gelijk in wil en werk. Die neiging om alles en allen tot één inzicht te dwingen en tot één gedrag te brengen heeft al veel ellende in de kerk voortgebracht. Er zijn scheuringen door ontstaan.

Soms brengt men het in de kerk niet verder dan dat men elkaar nog wel verdraagt, maar toch eigenlijk niet als gelijkwaardige leden. Dat komt onder ons ook wel voor. Maar met alleen maar verdragen komen we niet tot rechte eenheid. Er waren in de dagen van Paulus middelmatige dingen. Ze zijn er in onze dagen ook. Het kan wel zijn, dat men beredeneren kan, dat ze er niet zijn. Maar in werkelijkheid zijn ze er wel.

Het is niet gemakkelijk dit onderricht van Paulus op onze tijd over te brengen. Dat verschil van eten of niet-eten, het houden of niet-houden van dagen is er in onze dagen niet meer. Maar wel is er verschil bijv. over de viering van de zondag. De een reist, een ander reist niet. De een durft werk doen, wat

de Christus, die voorwaarden, zekerheden en weldaden van het heil dat Hij voor ons verworven heeft zoekt Calvijn met een nimmer aflatende trouw te handhaven, evenzeer tot zegen van de mens als tot eer van God.

Hoe zouden wij de beloften Gods minachten die de Heilige Geest ons doet aanvaarden door ons te schenken wat ze beloven? Hoe te vergeten de liefde Gods in Christus Jezus, de weldaden waarvan Hij ons in Hem deelgenoot maakt, de eer en de glorie die ons door Hem wordt verleend? Kunnen wij nalaten het ernstig te nemen dat „alles het onze is”, dat de geschiedenis der wereld slechts voortgezet wordt opdat God ten volle worde verheerlijkt en de Kerk van de Christus tot haar volle wasdom kome; dat wij erfgenamen Gods zijn met hetzelfde recht als de Christus en met Hem? Kunnen wij ontrouw worden aan de opdracht onzer bediening zoals deze ons is beschreven? Zijn wij niet de bewaarders en hoeders en uitdelers der woorden Gods? ³⁾

In een zeer opmerkelijke commentaar op Ez. 15 : 6, verklaart Calvijn: **Wij moeten er ons van bewust zijn dat wij uitnemender zijn dan de gehele wereld, door de genadige barmhartigheid Gods**; maar natuurlijk bezitten wij niets in onszelf waarop wij ons kunnen beroemen.... Paulus zegt (Rom. 3 : 9) „Wat dan, zijn wij uitnemender? Geenszins! Want de Schrift zegt dat wij allen zondaren zijn... en in staat van beschuldiging gesteld. Allen kinderen des toorns. Er is niets waardoor wij uitnemender zijn dan de goddeloze heidenen”. Na zijn volk in hun grote hoogmoed te hebben vernederd, herhaalt hij: „Zijn wij dan uitnemender dan de anderen? Ja, waarlijk, **op allerlei manier**: de aanneming tot kinderen, de godsdienst, de wet, de verbonden verlenen ons een **opmerkelijke uitnemendheid, waar niets in de gehele wereld**

Populair-wetenschappelijke schetsen

De ootmoed volgens Calvijn

IX (Slot)

V. DE OOTMOED VAN CALVIJN.

Is Calvijn aan dat ideaal van ootmoed, waartoe het Christelijk leven verplicht, zoals dat ons in de Schriften wordt voorgelouden en door hemzelf onderwezen is, getrouw geweest? Sommigen zien in hem niets dan een „uiterlijke ootmoed”; ¹⁾ terwijl anderen hem „een van de grootste antipathieke genieën” hebben genoemd.

Ja, met inspanning van alle krachten heeft Calvijn getracht getrouwelijk naar de leer der Heilige Schrift te leven. In zijn predikaties, zijn commentaren, zijn brieven, steeds spoort hij aan tot ootmoed. „De mens vernederen, God verheerlijken, was het enig streven van zijn theologie, van zijn leven”. ²⁾ Ziedaar een der veel voorkomende uitdrukkingen die het Calvinisme karakteriseren.

Ootmoed in de leer, maar ook als theoloog: Calvijn heeft er zorgvuldig voor gewaakt, verstrikt te raken in een ellendige en gevaarlijke oorspronkelijkheid ten aanzien van de leer. Hij heeft zich in letterlijke zin aan de Schrift onderworpen. Hij heeft zich steeds binnen de perken van matigheid en eenvoud gehouden. Kort voor zijn dood, afscheid nemend van de Predikanten getuigt hij ervan: „Wat mijn leer betreft, ik heb getrouw gepredikt; en God gaf mij de genade te kunnen schrijven; wat ik zo getrouw mogelijk gedaan heb; ik heb niet één passage

der Schrift verdraaid of vervalst voor zover ik weet. En wanneer ik soms een spitsvondige betekenis had kunnen gebruiken, indien ik mij op spitsvondigheid had toegelegd, heb ik dat vermeden en steeds naar eenvoud gestreefd”.

Zijn enige wijsheid bestond hieruit, dat hij met een vroom hart gehoorzaam het onderricht der Schriften, van de eerste tot de laatste bladzijde toe, aanvaardde en dat hij in de hoogste zekerheid des geloofs steeds God ootmoedig verheerlijkte.

Maar juist op dit punt zijn Calvijn — en met hem het Calvinisme — van onverdraagzaamheid beschuldigd door filosofen, humanisten en vrijzinnigen, over het algemeen door allen die, in hoe geringe mate ook, souvereiniteit toekennen aan de rede, het geweten of het hart van de mens. Zelfs wanneer wij binnen de grenzen van de Schrift blijven, worden wij ervan beschuldigd veel te veel te weten. Onze bestrijders kunnen niet verder gaan, dan het opwerpen van dit bezwaar. Maar welk gezichtspunt het ook moge zijn dat zich meer of minder van het getuigenis der Heilige Schriften en van de openbaring van een transcendente God verwijderd met het onmiskkenbare doel God op een of andere manier door **de rede te verheerlijken** — wij zien dat op een of andere wijze het Evangelie van Christus, de voorwaarden, de zekerheden en de weldaden des heils, de ootmoed van de mens en de ere Gods geweld aan wordt gedaan. Dat Evangelie van

de ander niet doet. Wie heeft er gelijk? Laten we elkaar daarin niet minachten noch veroordelen. Als het maar gedaan of gelaten wordt voor de Here. Dan zal de eenheid om deze dingen niet verbroken moeten worden.

Zo is er meer te noemen. De een stuurt zijn kinderen naar een Vrijgemaakte school, een ander naar een school van andere naam, maar een school met de Bijbel. Beide doen het voor de Here en zijn in hun hart ten volle verzekerd. Zullen we elkaar daarom verachten

of veroordelen? Ik ben overtuigd, dat dit niet mag.

Er zijn middelmatige dingen. Ze mogen eenheid of vereniging niet verhinderen. Ze dóén het geloof ik wel. Maar het mag niet. De traditie heeft een sterke invloed. De een is van de Afscheiding en een ander van de Doleantie. Zouden we niet meer moeten vragen of we niet van Christus zijn? Heeft God ons niet aangenomen? Ja? Dan moeten we ook elkander aannemen.

H. J. Jager.

BLASPHEMIE?

Jean-Paul Sartre (geboren in 1905) is een van de meest bekende auteurs in het naoorlogse Frankrijk en ook buiten de grenzen van zijn land is zijn roem zeer hoog gestegen. Deze schrijver ontplooit velerlei activiteiten; op politiek gebied, als journalist, staat hij zeer links en heeft hij sterk gesympathiseerd met het communisme. Sinds enkele jaren evenwel wordt hij door de communisten op een verbitterde wijze bestreden. Als filosoof is hij bekend geworden door de Franse vorm, die hij aan het atheïstisch existentialisme heeft gegeven. Op literair terrein heeft hij zich een grote vermaardheid verworven al sscherpzinnig criticus, maar zijn toon is soms wel wat erg apodictisch, wat duidelijk uitkomt bij zijn bestrijding van Mauriac als romancier. Zelf heeft hij ook enige romans geschreven, waarvan „La Nausée” misschien wel de bekendste is. Men heeft echter wel eens een flink doorzettingsvermogen nodig om zich door zijn romans heen te worstelen. En dit nu is niet het geval met zijn toneelstukken. Sartre is een verbaasd knap dramaturg en met dit middel heeft hij duizenden en nog eens duizenden mensen beïnvloed. Hij wil niet het belang ontkennen van katheders en collegezaal, maar ziet in het toneel het werktuig bij uitnemendheid om de grote massa te bereiken. Daarin is hij wonderwel geslaagd. In een tijd als de onze, waarin via de televisie de toneelstukken regelmatig de huiskamers binnenkomen, is het misschien wel goed eens nota te nemen van wat bezig is zich op dit gebied rondom ons te voltrekken.

Enkele maanden geleden is op het T.V.-scherm verschenen „Vuile handen”. In dit stuk voert Sartre ten tonele een persoon, die

opdracht krijgt van de politieke partij, waartoe hij behoort, om een moord te plegen. Na lange aarzeling legt hij deze taak ten uitvoer, maar dan is het niet meer in de eerste plaats een politieke moord; het lijkt veeleer een crime passionnel. Als hij na enige tijd uit de gevangenis wordt ontslagen, moet hij tot zijn ontsteltenis constateren, dat zijn partij inmiddels de mening heeft aangenomen van de vermoorde. Dan wendt hij zich van die partij vol walging af en verkiest hij de dood boven het leven met zijn ongerijmdheden.

Angst, wanhoop, walging, het zijn steeds weer terugkerende woorden in het sartrianse denken. Nu zal niemand willen ontkennen, dat er veel is in het leven om van te walgen. Hoeveel pessimisten treffen we niet aan om ons heen in een wereld, die nog nooit zo'n welvaart heeft gekend als vandaag! Het is begrijpelijk, want de laatste halve eeuw heeft twee beestachtige wereldoorlogen te zien gegeven en de mensheid leeft in de vrees voor een atoomoorlog. Sartre zegt wat hij denkt, in zijn probleemstelling zowel als in zijn woordkeus durft hij veel, hij is cru, hij is direct. Dat slaat wel aan tegenwoordig. In „La P... respectueuse” komt een publieke vrouw op het toneel, in „Morts sans sépulture” worden folteringen verwoord, die de Duitsers de verzetsstrijders deden ondergaan en in „Huis clos” zijn we in de hel. O neen, niet in de bijbelse hel; het zou dwaas zijn daaraan te geloven, volgens Sartre. We zijn in een wachtkamer met gesloten deuren, waarin drie mensen, twee vrouwen en een man, gedoemd zijn elkaar tot in alle eeuwigheid te hinderen door hun aanwezigheid. Geen roosters en geen vuur, maar: „L'enfer, c'est les autres”. Al weer een van zijn be-

kende uitspraken: de ander is voor mij de hel. Hij bekijkt mij als een object, maakt van mij een ding (en ik van hem), hij ontmenst mij, hij vernietigt mijn bestaan. En het is nu juist het bestaan, de existentie van het hier en het nu, niet het hiernamaals, (de wissel op de eeuwigheid), waarin Sartre zijn uitgangspunt neemt; niet de essentie, maar de existentie. Hierin past God niet. Hij zou zijn de Ander, de Alziende, wiens oogleden de mensenkinderen proeven. Sartre loochent dan ook brutootweg het bestaan van God. Hij immers kijkt niet alleen náar de mens, Hij kijkt dwars door hem heen en dan blijft er helemaal niets meer van de mens over. De mens is, hij maakt zichzelf, openbaart zich in zijn vrijheid (waartoe hij overigens gedoemd is) en existteert in zijn vrije keus. Hij moet kiezen en moet dat zelf doen. Ook dat is iets wat wel gehoor vindt. Wij willen niet, dat er voor ons gekozen wordt, we zullen het zelf wel opknappen. Maar ook al zouden we niet willen kiezen, dan nog zouden wij kiezen voor het niet-kiezen: ook dat is een beslissing.

„God is dood!” Dat is de kreet, die Sartre slaakt in het beruchte stuk „De duivel en God”. Het werd geschreven in 1951 en ongeveer negen jaar nadien werd het in Nederland opgevoerd en veroorzaakte het veel deining. Veel is er gediscussieerd in de pers en gedebatteerd, tot in gemeenteraden toe, over de vraag of Sartre zich in dit stuk schuldig maakt aan blasphemie of niet. De een zegt: volstrekt geen godslasterlijke taal, alleen maar een mens, die God zoekt, die zijn probleem eerlijk stelt, het niet uit de weg gaat, geen struisvogelpolitiek toepast. Men kan het dus waarderen. Een ander denkt volgens het schema: het kwaad bestaat; als God bestaat en de wereld regeert, is hij de auteur van het kwaad; dan is het nog altijd netter om het bestaan van God te ontkennen dan om hem als de bron van het kwaad te beschouwen. Is dat nu godslasterlijk?

In „Le diable et le bon Dieu” treedt op een zeker legeraanvoerder Goetz, die God niet vreest en geen mens ontziet. Als iemand hem erop attent maakt, dat hij pas origineel zou zijn als hij het kwade naliet en het goede zou doen, omdat dat nog nooit gepresteerd is(!), draait hij om als een blad aan de boom. Hij zal nu laten zien, dat hij dat wel kan. Wanneer Goetz tenslotte tot zijn teleurstelling moet inzien, dat hij hierin gefaald heeft, glijdt hij terug in zijn oude leven en hervat hij het kwaad. In dit stuk komen de beruchte en aanstootgevende passages voor: „God ziet mij niet. God hoort mij niet. God kent mij

mee vergeleken kan worden. Hoe deze twee dingen met elkander te rijmen: dat de Joden uitnemender zijn en boven de andere volken staan, terwijl zij toch in niets uitnemender zijn? De verklaring is dat zij niets in zichzelf bezitten dat hun recht geeft de heidenen te minachten, alsof zij boven hen stonden: **hun uitnemendheid ligt niet in henzelf, maar in God.** Paulus roemt hun deugden niet, maar zegt dat zij **uitnemender zijn door de aanne-ming tot kinderen, uit genade**, doordat God Zijn verbond met Abraham heeft opgericht, zij het heilige volk zouden zijn, daar Hij een vaste lijn der genade heeft ingesteld, hun beïnvloedend hun tot een Vader te zullen zijn. Hij bepaalde dat de Christus uit hen zou voortkomen, Hij die het leven en het licht der wereld is.

„Wij zien dus de vroegere voorrechten der Joden: **thans zijn de onze dezelfde!** Zo dikwijls wij begenadigd worden door de gaven Gods, waardoor wij Hem naderbij komen en **boven de wereld uitsteken, moeten wij ons ook in herinnering brengen wat wij waren voor God ons heeft verhoogd.** Zo zal onze afkomst alle aanmatiging het zwijgen opleggen, en ons hoeden voor ondankbaarheid jegens God. Maar dat is niet genoeg! **Want niet alleen heeft de vrije genade Gods ons tot zulk een hoogte verheven, maar Hij handhaaft ons daar ook; dat wij staan is niet onze verdienste, maar hangt enig en alleen af van Zijn wil.**”

In zijn verklaring op Rom. 3 : 2 vervolgt Calvijn: „Paulus wijst er op dat de Joden, als mensen op zichzelf niets meer betekenen dan de anderen; maar **dat zij uitnemender dan alle andere volken moeten worden geacht als men op de weldaden Gods ziet.** Hun zijn de woorden Gods toebetrouwd. Dat alleen al zou voldoende zijn om hun uitnemendheid

aan te tonen. . . . **Maar nu het Woord is weggenomen, blijft hun niets uitnemends meer over.**”

Ootmoed roemt in de genade, maar verdoozelt deze niet! Laat het besef van onze armoede niets van de buitengewone rijkdom der gaven die God ons in Christus heeft willen schenken afdoen, en de anderen niet verhinderen daarvan deelgenoot te worden. Maar laten wij bedenken dat, indien wij deze voorrechten de onze mogen noemen, er ons, **als het Woord is weggenomen, geen enkele uitnemendheid meer overblijft!**

Het treffende citaat dat Calvijn van Bernard van Clairvaux geeft in de Institutie is een uitstekende samenvatting van zijn gedachte over onze nietswaardigheid in onze grootheid en bevat er de voornaamste bestanddelen van. Hier volgt het.

„Wanneer ik soms over de ziel denk, komt het mij voor dat ik daarin twee tegenovergestelde dingen vind. Bezie ik haar zoals ze in zichzelf en van zichzelf is, is het enige dat ik van haar kan zeggen, dat ze tot niets geworden is. Waartoe al haar ellenden op te sommen? Hoe ze beladen is met zonden, door duisternis omringd, in verzoeken verstrikt, belust door begeerlijkheden, onderworpen aan hartstochten, vervuld met begoochelingen, steeds geneigd tot het kwade, geneigd tot iedere zonde, tenslotte vol schandelijkheid en verwarring? Indien zelfs al de gerechtigheden van de mens voor Gods aangezicht een wegwerpelijk kleed bevonden worden, wat zullen dan zijn ongerechtigheden zijn (Jes. 64 : 6)? Indien het licht dat in ons is duisternis is, hoe groot zal de duisternis zelve zijn (Matth. 6 : 23)? Wat zullen wij dan zeggen? Voorzeker de mens is niet dan ijdelheid, de mens is tot niets geworden, de mens is niets.

„Maar hoe is hij volstrekt niets, daar toch God hem prijst? Hoe is hij niets, daar toch God lust aan hem heeft? Laat ons moed vatten, broeders! Hoewel wij in onze harten niets zijn, toch vinden wij misschien iets aangaande ons verborgen in Gods hart. O Vader der barmhartigheid! O Vader der ellendigen! Hoe komt het dat Gij Uw hart tot ons neigt? Want Uw schat is daar waar Uw hart is (Matth. 6 : 21). Welnu, hoe zijn wij Uw schat, indien wij niets zijn? Alle volkeren zijn voor Uw aangezicht alsof zij niets waren en worden voor niets geacht; namelijk voor U, maar niet in Uw hart. Wat het oordeel van Uw waarheid betreft, zijn zij niets; maar naar de liefde van Uw barmhartigheid en goedheid zijn ze dat niet; want Gij roept de dingen die niet zijn, alsof ze waren. Ofschoon de dingen die Gij roept niet zijn, zij hebben nochtans een wezen, daar Gij ze roept. Want hoewel zij niets zijn op zichzelf, zijn zij toch in U, volgens dit woord van Paulus: het is niet uit de werken der gerechtigheid, maar door de roepende God (Rom. 9 : 12). . . .

Zo wij, door deze twee overwegingen geleid, naarstig bezien wat wij zijn, zien wij in de ene hoezeer wij niets zijn, in de andere hoe wij geprezen worden. Zo zal onze roem op juiste wijze getemperd, misschien eerder nog vermeerderd worden. Zeker, de roem zal vaststaan, maar om te roemen in God, en niet in ons zelf. Indien wij denken dat God ons wil zaligmaken, zullen wij verlost worden; dat zal ons enigszins doen herademen. Maar wij moeten tot hoger standpunt opklimmen en de stad Gods zoeken, Zijn tempel zoeken, Zijn huis zoeken, het geheim des verbonds zoeken dat Hij met ons heeft. Dat doende zullen wij, noch het een, noch het ander vergeten, maar met vreze en eerbied zullen wij zeggen dat wij iets zijn, maar in het hart Gods; dat wij

niet. Zie je die leegte boven onze hoofden? Dat is God (...). De stilte, dat is God. De afwezigheid, dat is God. God, dat is de eenzaamheid van de mensen. (...) „Als God bestaat, is de mens niets; als de mens bestaat...”. En iets verder: „God bestaat niet. Hij bestaat niet. Vreugde, tranen van vreugde! Halleluja. (...) Geen hemel meer. Geen hel meer: niets dan de aarde. (...) Alleen de mensen bestaan maar”. En als Goetz voor de zoveelste maal uitroept, dat God niet bestaat, antwoordt een andere persoon: „Dood of levend, wat kan het mij schelen!” Misschien is dit nog wel het ergste, dat er gezegd wordt. Deze persoon loopt zelfs niet meer warm voor het probleem. Waarom zou men zich daarover nu druk maken! Weer iets verder durft Goetz God zelfs een groot lijk te noemen.

Is dit blasphemie? Het ligt er maar aan wat U eronder verstaat. Het is onze bedoeling helemaal niet om een definitie op te stellen met het oogmerk citaten als hierboven genoemd binnen of buiten een dergelijke omschrijving te plaatsen; het dient nergens toe en leidt zelfs maar af. Onzes inziens is elke poging om dit maar enigszins te vergoelijken voluit verwerpelijk. Is het soms niet godslasterlijk als de nietige mens zich opmaakt om het bestaan van zijn Schepper te loochenen? Vanwaar eigenlijk die krampachtige houding en die brute taal om God uit je leven weg te vloeken? Het is om van te huiveren. Godslasterlijk? God een „grand cadavre” noemen? De vraag stellen is haar beantwoorden.

Wij hebben juist Pasen gevierd; wij denken aan onze opgestane Heiland, die licht om de haat der mensen.

Sartre is geleerd.

Sartre is scherpzinnig.

Maar Sartre is toch arm.

Enschede.

F. van der Meer.

PERSSCHOUW

Zet niet alles in het raam der kerk!

Drs R. Brands schreef in de Gereformeerde Kerkbode van de classis Gouda-Leiden-Woerden enkele belangrijke opmerkingen waarin hij betoogde „dat het niet juist is al ons spreken en preken te zetten in het raam en onder de noemer van de kerk”. Hier zijn ze:

1. Met evenveel recht als men zegt dat het om de kerk gaat, kan men beweren dat het om

het verbond, om het koninkrijk Gods of om de verkiezing gaat. Men moet niet elke tekst onder het aspect der kerk behandelen. Natuurlijk hangt wat de Here in een tekst zegt, wel op de een of andere manier met de kerk samen. Maar men moet het eigene van elk schriftgedeelte verstaan en de boodschap van elk schriftgedeelte laten staan in zijn eigen verband en kleur en niet elke tekst in het kerkraam zetten. De Schrift spreekt vaak van Gods liefde tegenover zondaren, het oordeel over de goddelozen, Gods ontferming over het ellendige, de rechtvaardiging uit het geloof, de vergeving der zonden, de blijdschap in de Here, de trouwe zorg des Vaders, de verhooring van het gebed, de verlichting en vertroosting van de Heilige Geest enz., zonder dat zij dat opzettelijk in het kerkraam plaatst. Waarom moeten wij dat dan doen?

Ik las onlangs in een preek over een tekst, die helemaal niet over de kerk ging, de volgende met kerk samengestelde woorden: kerkewerk, kerkafbraak, kerkopbouw, kerkvergadering, kerkstrijd, kerkvreugde, kerkvolk, kerkvloer, kerklied. Zo roept men een kerkneurose op. Wij moeten vrijmoedig en naar de Schrift over de kerk spreken. Als het aan de orde is en in de tekst staat. Maar wij moeten het Evangelie niet in een kerkcorset rijgen. Dan snoeren wij het leven af. Dan krijgen wij een onnatuurlijke prediking en de gemeente groeit scheef.

Toen vóór de vrijmaking velen weer oog kregen voor het verbond des Heren, sloegen sommige predikanten door. Het woord verbond lag hun op de lippen bestorven. K. Schilder zei toen tegen ons op college: „Mijne heren, zo moet het niet. Zo maak je de mensen kopschuw. Preek de realiteit van het verbond (belofte en eis des geloofs) zonder het woord verbond steeds weer te noemen”.

Zo zouden wij t.a.v. de kerk willen zeggen: Heb het niet steeds over kerkdit en kerkdat. Leer de gemeente de realiteit van het kerk zijn. Leer haar hoe zij als volk Gods moet leven. Spreek haar van Gods genade en liefde, troost haar, verzorg haar en waarschuw haar voor de zonden. En leg niet over elke tekst het kerk-schabloon.

2. Daarbij moet men niet vergeten, dat het spreken der Schrift over de kerk gegrond is in en vergroeid met allerlei motieven. Als voorbeeld noemen wij de motieven van verbond en koninkrijk Gods. Over elk een paar korte aanwijzingen. Over het verbondsvolk wordt in het N.T. veel vaker gesproken dan wij denken. In de lofzang van Hanna en in die van Zacharias wordt de komst van Christus „verlossing van het volk des Heren” en „gedenken aan zijn verbond” genoemd. Mattheus 1 : 21 zegt: „Hij zal zijn volk redden van hun zonden”. De 12 discipelen komen in de plaats van de 12 patriarchen en zijn het fundament van het nieuwe verbondsvolk. Zij zullen op 12 tronen zitten om over de 12 stammen van Israël te regeren. Matth. 19 : 28; Luc. 22 : 30. Heel duidelijk is Matth. 26 : 28: „Dit is mijn verbondsbloed, dat voor

velen vergoten wordt tot vergeving der zonden”. Hier vinden wij een duidelijke heenwijzing naar Ex. 24 : 8 en Jeremia 31 : 31. Door dit bloed is het nieuwe verbond mogelijk. Bekend is ook hoe de brief aan de Hebreëen uitvoerig spreekt over het verbond. Tussen haakjes: Wij moeten hierbij niet vergeten, dat het verbondsvolk vandaag niet beperkt is tot de Vrijgemaakte Kerken. Het verbond Gods is ook in de Roomse en de Herv. Kerk en in de Synodale Kerken. Vandaar onze erkenning van de doop dier kerken. Daarom kunnen wij ook de niet-vrijgemaakte bondskinderen met b.v. O.T.-ische schriftgedeelten zo sterk aanspreken. Maar dit is slechts een opmerking tussen haakjes. Om sommigen even een heilzaam schokje te bezorgen.

Bekend is voorts het verband tussen kerk en koninkrijk Gods. In, met en door Jezus Christus is het koninkrijk Gods gekomen. In het O.T. was als het grote heil beloofd het vrede-rijk onder de grote Zoon van David. Het rijk, waarin alles in de volste en rijkste zin weer goed zou zijn en het leven zou bloeien. Tot dit rijk zouden de heidenen komen. Het zou komen door bloed en vuur en rookdamp en zou hemel en aarde vervullen. Dit rijk is in de Christus gekomen en manifesteert zich in de prediking en de wonderen des Heren en is in zijn dood gegrond. Bij dit rijk horen burgers. Christus vergadert hen, die in Hem geloven als de burgers van dit rijk. Enkele voorbeelden uit de Evangelien: Hij is gekomen om tweespalt te brengen, Matth. 10 : 34 e.v. Wie met Hem niet vergadert, die verstoot, Matth. 12 : 30. De discipelen zullen Christus ter zijde staan en zijn werk voortzetten, Matth. 9 : 37/8. Hij zal hen tot vissers der mensen maken, Matth. 4 : 19. Er zal een kloof zijn met het officiële Jodendom, Matth. 10 : 16 e.v. De wijngaard zal aan anderen gegeven worden, Matth. 21 en er zal een volk komen dat Israëls plaats inneemt.

De motieven van verbond en koninkrijk Gods leiden in het N.T. tot het spreken over de kerk, de ecclesia van Jezus Christus. Het koninkrijk is de vervulling van Gods belofte en spreekt van de heerlijkheid van het grote goddelijke heilswerk. Het omvat ook veel meer dan de ecclesia. De ecclesia is het volk, dat in het heil van het koninkrijk delen mag. Het koninkrijk en de ecclesia zijn dus niet gelijk. Wat omvang betreft niet. Zij leggen ook elk een eigen accent. Wij moeten daar goed op letten. Het spreken over het koninkrijk richt onze aandacht meer op de heerlijkheid van Gods gave, op de kracht, waarmee de Here het heil verwerkelijkt, op de wil, waarmee de Here zijn heilswerk voleindigt en op de deugden Gods in de meest omvattende zin. De ecclesia is vrucht van de openbaring van het koninkrijk. Zij is de vergadering van de rijksburgers, de plaats waar de gaven en krachten van het koninkrijk, voorzover tegenwoordig, geschonken worden. Deze vergadering is geroepen tot de belijdenis van de Christus in en door wie het koninkrijk gekomen is. Zij is het volk dat gehoorzaam wandelt naar de stijl van het koninkrijk, de stijl waarvan o.a. gesproken wordt

iets zijn, maar niet door onze waardigheid, maar doordat Hij ons daartoe waardig acht door Zijn genade”.⁴⁾

Ootmoedigheid — Calvin heeft haar zijn leven geleerd: in de talloze ambten wier gewicht hem deed bezwijken, in allerlei beproevingen, zoals die van zijn ambtsbediening, in zijn gezinsleven, in de ziekten die hem hebben getroffen. Wij zien de strijd van deze zeer grote man met Een die groter is dan hij, wiens **temmende** hand hij dagelijks gevoelt, een uitdrukking naar het leven getekend, die men dikwijls bij hem tegenkomt. De hierboven gegeven citaten over deze smartelijke leerschool, vertolken een persoonlijke zielservaring.⁵⁾ „De Here heeft de gewoonte, zeide hij, de Zijnen terneer te slaan en als het ware in het graf onder te dompelen, om hen daarna weer tot leven te brengen”.⁶⁾

In aan de worstelstrijd ontleende termen beschrijft Calvin de strijd die hij tegen zijn zwakheden moet voeren; hij doet dat buitengewoon eerlijk en duidelijk. „Ik heb, schrijft hij aan Bucer, veel te strijden tegen mijn gebreken, die zeer groot en zeer vele zijn, maar de grootste strijd heb ik te voeren tegen mijn ongeduld; mijn pogingen zijn niet geheel vruchteloos, toch heb ik dit wilde beest nog niet kunnen overwinnen”.

Het leven van Calvin is één klacht in verschillende toonaarden over zijn eigen ellende en daarnaast een zang die de onwaardbare genade van zijn God bezingt. Zijn laatste getuigenissen voor zijn dood laten zijn ganse levensstrijd zien, zijn ootmoed,⁷⁾ maar ook zijn rotsvast geloof in de barmhartigheid Gods. „Hij heeft, zeide hij, met mij, Zijn arm schepsel, medelijden gehad en heeft mij uit de afgrond der argoderij, waarin ik verzonken lag, opgetrokken om mij te brengen tot het licht

van Zijn Evangelie om mij bekend te maken met de leer der zaligheid, waartoe ik maar al te onwaardig was.... Hij heeft mij verdragen in zeer vele ondeugden en gebreken die verdienden dat ik wel duizend maal van Hem verworpen werd.... Hij heeft Zijn genade zover jegens mij uitgestrekt, dat Hij Zich van mij en mijn werk heeft willen bedienen om de waarheid van Zijn Evangelie te verbreden en te verkondigen....

Helaas! mijn wil en mijn ijver — indien ik deze zo mag noemen — is zo koud en zo traag geweest, dat ik mij in alles en altijd schuldig gevoel, en zo Zijn goedheid niet oneindig was, zou heel mijn dienst niet dan rook zijn geweest, ja zelfs maakte de door Hem bewezen genade mij nog zoveel te schuldig, zodat mijn enige toevlucht deze is, dat Hij, daar Hij Vader der barmhartigheid is, ook Vader zij en Zich als zodanig betone van een zo ellendig zondaar!”

Aan de leden van de Raad van Genève verklaart hij: „Indien ik niet altijd alles heb gedaan wat ik moest doen, gelieve dan de wil voor de daad te nemen.... Ik meen, mijne Heren, dat gij mij in mijn te heftige gemoedsbewegingen en mijn gebreken die ik veraschuw, hebt verdragen; God heeft mij ook verdragen!”

Aan de Predikanten: Gij hebt veel gebreken van mij te verdragen gehad; en zelfs is alles wat ik gedaan heb niets waard geweest. De goddelozen zullen zich wel van dit woord meester maken; maar ik herhaal, alles wat ik gedaan heb is niets waard geweest; ik ben een ellendig schepsel! Maar ik mag zeggen dat ik het goede gewild heb, en mijn ondeugden mij steeds hebben mishaald; en dat de wortel van de vrede Gods in mijn hart is geweest; en gij kunt zeggen dat de genegenheid goed is geweest; ik bid u mij het kwade te

vergeven; maar indien er iets goed is geweest, dat gij u daarnaar regelen en het navolgen zult”.

Wetend hoe hij voor alle tijden vereerd wordt, bedingt hij dat men hem slechts een eenvoudige begrafenis zal geven en een naamloos graf. Zijn lichaam wordt in een grof linnen doek genaaid, en in een goedkope kist gelegd. Zonder enige plechtigheid, zonder redevoering, zonder gezang wordt zijn stoffelijk overschot naar het kerkhof Plainpalais gebracht. Er wordt zorg voor gedragen dat geen enkel teken hoegenaamd de naamloze plaats aangeeft waar, in afwachting van de zalige opstanding, het omhulsel rust van hem die „oetmoedig had leren leven en sterven”, en die wist dat „**de hoogste rang van de mens is aller dienaar te zijn**”.⁸⁾

Zoals de Geneefse dichter het uitgedrukt heeft:

„Hier slaapt hij ootmoedig,
De fakkeldrager, verbrand door het vuur
van zijn last
Men weet niet waar, in het gras en....
in vergetelheid....”

1) Zie Renan, Etudes d'Histoire religieuse, p. 339, aangehaald door Jean Cardier in Renan en Calvin „Revue Réformée”, 1958 No 2.

2) Zie Hoff, p. 327.

3) Commentaar op Rom. 3 : 2.

4) III, II, 25.

5) Zie in het bijzonder hoofdstuk I en IV van deze uiteenzetting.

6) Commentaar op Luc. 5 : 8—9.

7) De Registers van de Raad bevatten 13 maart 1564 het volgende:

De heer Calvin weigert vijf en twintig daalders, zeggende dat, daar hij geen dienst meer deed, hij bezwaar maakt zijn traktement te ontvangen.

8) Matth. XX, 26.

in de bergrede en de vermaningen aan het slot van verscheidene brieven van Paulus.

Het spreken van de Schrift over de kerk is daardoor veel rijker, veelzijdiger, beweeglijker, veel minder schematisch, kleurrijker en dieper dan onder ons vaak over de kerk in een zekere schematiek gesproken wordt. Wij moeten scherp exegetiseren, de inhoud van de N.T.-ische „begrippen” goed kennen en de teksten laten staan in hun eigen kleur en omgeving.

3. De grote roeping der kerk is het heil des Heren te verkondigen. Uit het voorgaande is duidelijk, dat daarbij de nadruk meer op de verkondiging van het koninkrijk dan op de prediking over de kerk moet vallen. In de verkondiging van het koninkrijk Gods wordt immers vooral voor ogen gesteld de heerlijkheid van Gods gave, de kracht waarmee de Here het heil verwerkelijkt, de voleindingswil des Heren en de heerlijke toekomst, waarin de Here de ganse kosmos redden zal. Daarom verkondigde niet alleen de Here Jezus maar ook de apostel Paulus het koninkrijk Gods. Zie b.v. 1 Thess. 2 : 12, 2 Thess. 1 : 5. Zie ook hierover Dr Westerink, het koninkrijk Gods bij Paulus e.a. Natuurlijk is dat heil van het koninkrijk ook te zien in het feit, dat de gemeente samenkomt. De gemeente is het volk van het koninkrijk. Maar de kerk predikt niet zozeer zich zelf als een wonder Gods als wel de heerlijke, krachtige en stralende heilswil en liefde Gods. Een gevolg van de liefde Gods is dan dat de geroepenen gerukt worden uit de duisternis en gezet worden in het wonderbaar licht en dat zij daarbij ook samen de Here lief hebben en dienen, zijn Woord bewaren en zo samen een eenheid vormen.

Maar wat voorop gaat, wat primair en centraal is, is het heil des Heren en de liefde Gods. Of zoals Paulus het in 2 Kor. 5 met andere woorden zegt: De bediening der verzoening: „Wij zijn dan gezanten van Christus, alsof God door onze mond u vermaande: in de naam van Christus vragen wij u: laat u met God verzoenen”.

Het geloof wordt door de Heilige Geest gewerkt door de verkondiging van het Heilig Evangelie. Voorop gaat en centraal is in die prediking de liefde en ontferming Gods voor de zondaar. Een mens moet persoonlijk daardoor geraakt worden. Hij zal straks heel persoonlijk geoordeeld worden. Hij moet ook in het „heden der genade” uit de dood worden gerukt door de Heilige Geest. Dat is geen piëtisme of individualisme. Dat is de leer der Schrift.

Dat er een volk van het koninkrijk is, dat vergaderd wordt en gehoorzaam samenkomt en vasthoudt aan de leer der apostelen, is vrucht van het werk van Christus en daarom ook zelf onderwerp van de prediking. Maar het centrale, dat waardoor de dode zondaar tot leven gewekt wordt, is de verkondiging van Gods ontferming. Het hart van de mens wordt veranderd doordat het verstaat dat God de zondaar in Christus genadig is.

4. In een prediking als boven bedoeld, zal ook de ecclesia van Jezus Christus ter sprake moeten komen. Daarbij zullen wij ons moeten keren tegen kerkelijk indifferentisme en relativisme en tegen individualisme. Er zijn er ook onder ons die in die strik dreigen te vallen. De Here wil ons redden in de weg van de rechte bediening van het Woord, de sacramenten en de tucht. Daaraan zijn wij gebonden.

Daarbij zullen wij niet vergeten, dat Christus' ecclesia in wording is. Zij zal pas na Christus' wederkomst klaar zijn. Nu zijn er nog ongelovigen binnen en gelovigen buiten de gehoorzame samenkomst van Gods volk. De volle, diepe eenheid der ware gelovigen door de waarheid, die vrijmaakt, waarvan Joh. 17 spreekt, is er nog maar zeer aanvankelijk. De eenheid, waarvan Joh. 17 spreekt, is niet alleen samen in de kerkbank zitten en samen eenzelfde dominee hebben, maar samen de Christus kennen en uit Hem leven en zich volkomen aan elkander ter beschikking stellen zoals Christus zich volkomen aan de Vader ter beschikking gesteld heeft. Deze eenheid moet zichtbaar zijn. Want Christus zegt: „Opdat de wereld bekenne, dat Gij Mij gezonden hebt”. Uit het leven der ware gelovigen in deze diepe en volle eenheid moet voor de wereld blijken dat de Christus waarlijk het leven, waarin de een voor de ander een grijpende wolf is, geneest en dat Hij dus is de Redder van God gezonden.

Deze eenheid is er nog zeer aanvankelijk doordat de ware gelovigen in de gehoorzame samenkomst deze eenheid steeds weer kwetsen en wonden door hun zonden en ellendigheden. Voorts omdat er nog ongelovigen in de gehoorzame samenkomst der gelovigen zijn. En tenslotte doordat ware gelovigen zich niet voegen bij de gehoorzame samenkomst van Gods volk.

Wie zijn ogen niet sluit voor de werkelijkheid en zich niet in eigen kring opsluit, weet dat een groot deel der ware gelovigen in Nederland niet hoort bij de Vrijgemaakte Kerken. Wij zullen met hen op de nieuwe aarde en in de nieuwe hemel zijn. Christus heeft zijn bloed voor hen vergoten en zij hebben hun hart aan Hem gegeven. Wij hebben ook gemeenschap met hen. Zij hebben eenzelfde Hoofd als wij, de Christus. Maar zij breken de beoefening van die gemeenschap op, door de eenheid niet te beoefenen, waar zij voornamelijk beoefend moet worden, n.l. in de samenkomst der gemeente, waar wij

samen één Woord horen en één brood breken. Dit is onze zware beschuldiging aan hen en ons verdriet over hen.

5. Christus wil zijn ecclesia in deze wereld hebben. Straks zal zij afgebouwd zijn. Nu staat zij in de steigers. Alle ware gelovigen zullen straks in de vernieuwde kosmos volkomen één zijn. De Here wil dat zijn volk ook nu, in de tijd, een beeld is van de eenheid tussen de Vader en de Christus door de beoefening der eenheid, tot een getuigenis voor de wereld. Wij geloven dat het adres van deze ecclesia in Nederland de Gereformeerde Kerken zijn.

Maar is ons samenkomen, zoals de Here ons samenroept, nu het allerbelangrijkste en dat, waarom het voor alles en in het ganse leven gaat? Wij weten, dat wij ons leven en dat van onze kinderen in de waagschaal leggen, wanneer wij ons aansluiten bij een kerk, waar Gods Woord, de sacramenten en de tucht niet recht bediend worden. Wij kunnen echter niet ontkennen dat ook in een ongehoorzame vergadering een mindere of meerdere werking van het Woord Gods is...

Er zijn vele ware gelovigen buiten de Geref. Kerken. Numeriek wellicht meer buiten dan binnen deze kerken. Dat is erg. Dat vindt de Here niet goed. Daarover zullen wij moeten blijven spreken.

Maar het allesbeheersende, waarmee ons leven staat of valt, is de band aan Christus. Met de band aan Christus is tevens gegeven de band aan alle ware gelovigen. Die band moet beleefd worden door samen in volle diepte en breedte één volk te zijn. Door allerlei oorzaken, door misleiding, verblinding, onkunde, opvoeding, gegroeide historische situatie, zien velen helaas hierin de weg van het Woord Gods niet. Dat is één van de vele zonden, waaraan de ware gelovigen zich kunnen schuldig maken. Wij stemmen toe, een zeer ernstige zonde, die grote gevolgen voor de betrokkenen en hun nageslacht heeft. Maar toch één van de vele zonden. Het is per slot van rekening erger, wanneer iemand in een Geref. Kerk doelbewust in een bepaalde zonde leeft en daarin volhardt dan wanneer hij ter goeder trouw Syn. of Herv. is en zijn hart aan de Here geeft en de Here zoekt te dienen met zijn ganse hart en leven.

6. Ecclesia van Jezus Christus zijn, kunnen de gelovigen alleen door een waar geloof. Alleen door het geloof kennen zij de Christus en weten zij van hun eenheid in Hem en kunnen zij die eenheid beoefenen. Door het geloof hebben zij de heerlijkheid van het verbond en het koninkrijk Gods leren kennen en verheugen zij zich, dat zij mogen behoren bij de vergadering der rijkburgers. Steeds weer moet alle nadruk vallen op de noodzaak van de geloofsgemeenschap met de Christus om ecclesia te zijn.

Dat geloof moet ook steeds weer worden gevoed. Want het wordt telkens weer aangevochten. De gewone noden van alle tijden blijven: Het rusteloze verzet van ons vlees tegen de genade, het onttrekken van ons hart aan de Here en het stellen van ons vertrouwen op een schepsel, de vlucht voor ons zelf en allerlei zonden en ongerechtigheden, die uit deze dingen voortkomen. De noodzaak van een waar geloof en het leven daarin ontvange alle klem. Want daar onder kan de gemeente geen ecclesia van Jezus Christus zijn.

Daarom lere de prediking de gemeente met een waar geloof uit de genade van Christus te leven en te wandelen naar de stijl van het Koninkrijk Gods, Matth. 5—7, Hand. 2 : 42—47 enz., en zo ecclesia van Jezus Christus te zijn.

Juist dat schematisme met de kerk tast de realiteit, de rijkdom, de ernst van de kerk aan. Ja het wordt ten slotte zelfs belachelijk! Het leven van een man en een vrouw die getrouwd zijn wordt als het goed is geheel door hun huwelijk beheerst. Maar wat zoudt u er van zeggen als die man tegenover zijn vrouw sprak van huwelijks-thee, huwelijks-onbijt, huwelijksvermaning, huwelijkswandering, huwelijks-huis, huwelijkskinderen enz. enz.?

Het komt er ook ten aanzien van het spreken over de kerk op aan **concreet** te spreken. Dat wil in dit verband zeggen: precies zo spreken als de Schrift dat doet.

Twee uitspraken

Deze week las ik in de kranten twee merkwaardige, veelzeggende uitspraken.

De eerste was van Ds Vreugdenhil in „Waarheid en Eenheid”. Ds Vreugdenhil verzorgt in zijn blad een finantiële rubriek waarin hij giften vraagt en verantwoordt ten behoeve van „Waarheid en Eenheid”. Hij schreef deze week, dat hij ongeveer 300 maal wat in die rubriek had geschreven. En zo — in 10 jaar — ongeveer f 15.000.— bij elkaar had gebedeld. Hij memoreert dat feit met dankbaarheid en gaat dan zo verder:

Ik ken meer organen, die een „bedelaar” hebben. Maar ons blad steekt de kroon — onze kring is zeer bereidwillig in het geven!

Omdat ons blad aanslaat. Omdat onze lezerskring met ons overtuigd is dat er iets gedaan moet worden. Dat onze Synode nu eindelijk eens de schorsingen moet opheffen. Dat onze Synode stand moet houden tegen alle verleidingen van

links. Dat er hereniging komen moet tussen vrijgemaakten, Gereformeerden en Christ. Gereformeerden. Dat wij van onze kant nog veel meer moeten doen dan wij gedaan hebben — royaal schuld belijden voor de sectarische beslissingen van Sneek-Utrecht enz., royaal schuldbelijden, dat onze meerdere vergaderingen zich niet gehouden hebben aan de Dordtse Kerkorde, die toen nog van kracht was, royaal erkennen, dat we het gevaar lopen uiterst oecumenisch te doen tegenover hen, die van het Woord Gods afwijken en erg bekrompen te handelen tegenover hen, die, al dwalen ze misschien, het Woord Gods willen handhaven —

dat wij moeten opkomen voor het gezag van de Heilige Schrift en gehoorzaam moeten zijn aan haar, volstrekt, ook in deze tijd.

Waarom al die duizenden op wat artikeltjes? Omdat onze kring naast ons staat en ons steunen wil, omdat onze kring opkomen wil voor recht en gerechtigheid, voor ware oecumeniteit en voor bewaren van het reformatorisch karakter van onze kerken.

En onze lezerskring staat ook weer niet alleen. Steeds groter wordt in onze kerken de groep, die vraagt: Kan dat allemaal zo maar als het tegenwoordig in onze kerken gebeurt? Gaat het wel goed? Steeds groter wordt de angst, dat onze kerken het goede spoor verlaten. Ons blad moet er zijn en als het er niet was, moest het uitgevonden worden.

Daarom al die duizenden. En daarom zou ik zo graag willen, dat één artikel duizenden opbracht. Als ons blad goed bekend was! Als we eens goede propaganda konden maken! Als we eens duizenden konden uitgeven aan reclame, onze lezerskring zo zou toenemen, dat we in minimum van tijd elke week konden uitkomen. Want velen zien uit naar een blad, dat zich verzet, principiële zich verzet tegen alles, wat links is.

Een paar dagen, nadat ik deze expectoratie van Ds Vreugdenhil had gelezen kreeg ik dit krantenbericht onder ogen:

Erst nu vernemen wij via een klein berichtje in het persbulletin van de Hervormde Kerk dat een aantal hervormde en gereformeerde predikanten op 24 april j.l. een verklaring hebben opgesteld waarin zij als hun oordeel uitspreken **dat de gescheidenheid van de Hervormde Kerk en de Gereformeerde Kerken niet langer geldend mag worden**. Er werd een werkgroep gevormd die van plan is „**stappen te doen om deze eeuwording krachtig te bevorderen**”. De oproep is ondertekend door **ds J. H. Baas**, 's-Gravenhage-West; **dr E. J. Beker**, Utrecht; **ds W. van Boeijen**, Amsterdam-Z.; **Wika L. A. C. van Ginkel**, Driebergen; **ds M. Groeneneberg**, Utrecht; **ds I. J. van Houte**, Middelburg; **ds G. P. Klijn**, Driebergen; **ds H. M. Kuitert**, Amsterdam-C; **ds G. Lugtigheid**, Maarn; **dr J. M. van Minnen**, Utrecht; **ds J. Monteban**, Driebergen; **ds T. Poot**, Middelharnis; **dr F. J. Pop**, Driebergen; **ds E. Pijlman**, Rotterdam-O.; **dr P. Schoonheim**, Leiden; **ds J. H. Sillevius-Smit**, 's-Gravenhage; **ds G. Toornvliet**, Bloemendaal; **dr J. M. Vlijm**, Voorburg.

De vetgedrukte namen zijn de namen van de synodaal-Gereformeerde predikanten, die aan deze nieuwe actie meedoen.

Deze actie begint juist na de droevige afloop van de procedure-Smits.

En juist nu het (niet) herdacht wordt, dat God voor 75 jaar de Doleantie gaf.

Het is voorts zeventien jaar (of reeds een eeuw?) geleden, dat enkele honderden ambtsdragers in de Geref. Kerk uit hun ambt worden gezet vanwege hun niet instemmen met een nu reeds lang verlochend stukje theologie.

De man die toen het felste woedde was.... Ds Toornvliet.

Beter dan lange betogen tekenen de beide geciteerde stukken de situatie in de gebonden Gereformeerde Kerken.

En.... we leven snel.

De Senaat van het Student Corps „Fides Quadrata Intellectum” is als volgt samengesteld:

H. G. Geertsema, praetor;
W. Triemstra, ab-actis,
Noordt Zijstraat 59
vacantie-adres:
Leeuwte 19, Vollenhove;
K. J. Verlind, quaestor.

KERKNIEUWS

Drietal te Heemse: O. J. Douma te Souburg-Vlissingen; J. G. Meijer te Pernis; R. Timmerman te Hijken-Hooghalen.

Tweetal te Bunschoten-Spakenburg: D. Berg-huis te Grootegast en R. Timmerman te Hijken-Hooghalen.

Beroepen te Drogeham, kand. D. Noort te Rijnsburg; te Bunschoten-Spakenburg: R. Timmerman te Hijken-Hooghalen.

Aangenomen naar Veendam: H. de Vries te Sneek.

Bedankt voor Sappemeer: F. van Deursen te Barendrecht.

Intree. Na bevestigd te zijn door Ds Van Oene van Zwolle, die daarbij preekte over 2 Tim. 3 : 1-4 : 9 deed Ds G. v. d. Brink zijn intree in de in de Geref. Kerk van Eindhoven. Hij preekte over 2 Cor. 3 : 15-18.

Adressen : Amersfoort-West : G. P. van Gin- kel, Papaverstr. 15, Amersfoort ; **Oenkerk :** A. D. Elzinga, Roodkerk, post Oudkerk, tel. 05103-215, diakonie E. Algra, M. Sannesstr. 5, Giekerk.

Het Bestuur van de Vereniging tot het ver- lenen van materiële steun aan de Geref. Kerken van Oost-Sumba (p/a Ds Tanahomba) verzoekt ons het volgende op te nemen :

SUMBA

Onderstaand volgt een opgaaf van de per 30 april 1961 door onze Vereniging ontvangen gelden (ter vergelijking geven wij tussen haakjes de stand per 15 febr. 1961) :

van 60 kerken ontvangen	f 7914,40	(f 7485,79
		van 60 kerken)
aan giften van kerkleden	„ 2877,51	(„ 2822,51)
aan contributies van onze leden	„ 7055,36	(„ 6292,30)
	<u>f 17847,27</u>	<u>(f 16604,60)</u>

Voor de medewerking uit onze kerken zijn wij met de broeders en zusters op Sumba zeer dank- baar. Wij hopen dat de broeders en zusters in Nederland willen voortgaan onze arbeid te steunen.

Giften worden gaarne gewacht op postreke- ning Nr 216.656 Rotterdam van onze Vereniging.

Namens het bestuur :

- Dr C. M. E. van Schelven, Voorz.
- G. J. Itjeshorst,
- Laan van N.O. Indië 195,
- 's-Gravenhage, Secr.
- W. J. Sies, Penn.m.

NAAR EEN EIGEN TEHUIS....

met Sangh en Spel,

te Zwolle. Deze vereniging organiseerde een zangavond en hield een collecte, waarvan de opbrengst werd bestemd voor het tehuis. Het resultaat ? f 225,—.

Zingen doet men ook in Oberndorf. Nee, deze plaats is niet op de kaart van Nederland te vinden. Pastor E. Judt leerde het ons vinden op de kaart van Duitsland. Door hem werd het zelfs een bekende klank voor ons. Eenmaal mochten wij zeer in het kort met hem spreken over ons werk. Nu is hij weer in ons land. En niet alleen. Hij bracht een Posaunenchor mee. Wanneer U dit leest heeft het o.a. een concert gegeven te Zaandam. De opbrengst ervan zal op verzoek van pastor Judt beschikbaar worden gesteld aan onze Stichting. Wij hopen dat het koor de aanwezigen tot een flinke bijdrage mag hebben gestimuleerd. Een volgend maal hopen wij het resultaat te kunnen meedelen.

met feestvierende

ouders, vanwege de geboorte van een zoon of dochter. U weet, het was Sybren Foeke die met deze actie begon. Na een „zusje” heeft hij nu ook een „broertje”, Riemer Anne, die met zijn ge- boorte ons eveneens verblijdde met een gift. Nog andere gelukkige vaders en moeders stuurden een bedrag, waaronder één van f 50,—.

ouders en kinderen bij een eerste of meerder- jarig huwelijksfeest. De door ons aan hen ge- richtte felicitatie bleef ook nu niet onbeant- woord. Men vierde feest, doch vergat daarbij niet de kinderen waarvoor het tehuis is bestemd.

vrouwen- en jeugdverenigingen te Schevenin- gen, Treebeek-Brunssum en Enschede. Van an- dere verenigingen ontvingen wij bericht van een gehouden collecte, doch de opbrengst werd nog niet ontvangen.

met de kerken.

Bij het afsluiten van de vorige verantwoording moesten wij constateren dat er maar een klein bedrag was binnengekomen. De toen aanwezige vrees : gaat dit wel goed zo ? is thans vermin- derd, daar er in de afgelopen veertien dagen in totaal werd ontvangen f 9.438,22, waaronder een bijdrage van f 4.500,—.

Bij sommige kerken blijkt er de gedachte te bestaan dat de Stichting het gevraagde bedrag van f 3,50 maal het aantal zielen, ineens ver- wacht. Dit is nimmer onze bedoeling geweest. Natuurlijk is het voor de verdere uitwerking der plannen van belang, dat de bijdragen zo spoedig mogelijk worden ontvangen. Nog belangrijker echter is dat elke kerk aan deze actie meedoet. Wanneer het bedrag niet in één keer kan wor- den opgebracht, doet men er een jaar of langer over. Als wij maar op aller medewerking mogen rekenen.

Afrekening tot en met 9 mei.

Ontvangen van particulieren	f 11.062,11
van kerken	„ 72.250,87
Totaal :	<u>f 83.312,98</u>

Bijdragen op postrekening nr. 52325 t.n.v. Stichting Gereformeerde Kinderbescherming te Utrecht.

Waar is 'n lot...

van Totius

Waar is 'n lot
wat soos my lot so hard is ?
Waar is 'n mens
met smart wat soos my smart is ?
Waar is 'n nag
wat soos my nag so swart is ?

'k Ontmoet 'n vrou : swart was haar klere,
maar haar gelaat was enkel vrede.
Ek vra haar, soos die Heer vir Hagar
gevra het : „Vrou, vanwaar en waarnatoe ?”
Sy sê : „My man die was 'n trekker.
Hy's dood ver in die wildernisse.
Geen mans was daar wat eers 'n doodkis
vir hom kon maak ; maar ek het vroeër
die timmervak geleer. Uit tafels
en kaste 't ek sy kis gemaak.
Daarbinnekant het ek die woorde
met duidelike letters uitgesny :
„Totdat die Dag ons weer verenig.”
'n Kafferjong 't sy graf gegrawe,
en net ons twee weet waar hy lê.
Weet u, meneer, wat dood is ?
Dat dié wat met ons één was, dood is —
stil-dood, styf-dood, koud-dood ?
En dan die deksel op sy aangesig
met eie hande vasgespijker !
Hier is ons seuntjie — al wat oor is.
Vir my soek ek nou hier 'n werkie,
en vir ons twee 'n stukkie brood.”

Waar is 'n lot
Wat soos haar lot so hard is ?
Waar is 'n mens
met smart wat soos haar smart is ?
Waar is 'n nag
wat soos haar nag so swart is ?

Sy wys my op die Kruis van Jesus,
en sê : „Meneer, ek was verlate,
maar nie soos Hy : van Góð verlate.
Ek was benoud, ja tot die dood,
maar nie soos Hy : tot in die hel toe.
Die hemel bo was altyd ope,
die hel was onder altyd toe.
Só was 't vir my om Jesus-wille.”

Waar is 'n lot
wat soos Sy lot so hard is ?
Waar is 'n mens
met smart wat soos Sy smart is ?
Waar is 'n nag
wat soos Sy nag so swart is ?

Uit : *Passieblomme, Verse van Totius* (Bloemfontein, Agste druk, 1946, pp. 45 v.)

De oorsprong van dit gedicht van de Zuidafrikaanse dichter Totius (pseu- doniem van de theoloog en bijbelvertaler dr J. D. du Toit) is een „persoonlike en intens-deurleefde smart”. In oktober 1920 stierf zijn jongste zoontje, één jaar oud, aan een hersenvliesontsteking ; de oudejaarsavond daarop zijn oudste dochtertje, door een bliksemstraal. Zijn verslagenheid, zijn worsteling om rust en vrede met God, en zijn uiteindelijke berusting vinden wij uitgezegd in de bundel *Passieblomme* van 1934. Dit gedicht is op één na het laatste. Het is een vers van grote eenvoud, maar daarin toch van een diepe, zij het wat ruwe, schoonheid. Diep, door de levensechtheid van de tekening van de dood in die vijf simpele regels : „weet u, meneer, wat dood is . . . stil-dood, styf-dood, koud- dood” die in aesthetisch opzicht het hele gedicht dragen en het het karakter geven van een geuzenlied of een psalm naar de berijming van Datheen. De rijmloosheid van de gehele tweede strofe geeft aan de felheid nog een bijzonder accent. De rest is, met de drievoudige parallelle overdenking, wat literatuur- achtig, maar toch . . . welk een vrede in de strofe over het Kruis van Jezus, waarbij de dichter eindelijk rust vindt ; vooral in die laatste regel : „so was 't vir my om Jesus-wille”. Het is ook hier de stilte om de woorden die ze hun zwaarte geeft. Tekenend voor de dichter en de plaats die hij innam onder zijn volk, is het dat hij zijn persoonlijke smart verbindt aan die van de natie, in de tot symbool geworden gestalte van de trekkersvrouw : de rouwende moeder van het blanke Afrika.

J. Bosch.